

Розділ 1. Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 330.101

DOI: 10.31732/2663-2209-2020-58-8-19

ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУТНІСНІ ОСНОВИ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

Чаюн Н.С.

*к.п.н., доцент, доцент кафедри управлінських технологій, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (044)-455-57-07, e-mail: nadiacs@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3734-8751>*

TUTORING: ESSENTIAL FUNDAMENTALS, PRACTICE, PERSPECTIVES

Chaiun N.

*PhD (Pedagogical Sciences), associate professor of managerial of technologies department, «KROK»University,
Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (044)-455-57-07, e-mail: nadiacs@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3734-8751>*

Анотація. У статті досліджено проблематику тьюторства як інноваційної освітньо-професійної технології, яка сьогодні актуалізується в світлі реформаторських змін, що відбуваються в системі вищої освіти України. В умовах технологізації цілісного освітнього процесу, зростання мотивації на розробку інноваційних способів передачі, засвоєння та застосування сучасних знань, вироблення необхідних в новому столітті компетенцій саме інституція тьюторства сприятиме активному впровадженню в практику вищів особистісно-орієнтованого навчання, розкриттю індивідуально-творчого потенціалу майбутніх фахівців. Проведений аналіз теоретичних джерел та практики закладів вищої освіти показав зростаючий інтерес до організації діяльності тьюторів як особливої категорії науково-педагогічних кадрів, яка супроводжує навчально-пізнавальну роботу студентів, забезпечує розробку й реалізацію ним власної індивідуальної навчальної програми, траєкторії індивідуального освітньо-професійного розвитку. Ефективна діяльність тьютора неможлива без системної різнобічної його підготовки як педагога-фахівця так и педагога-методиста, педагога-науковця, педагога-організатора, який мотивований на продуктивне виконання своїх специфічних функцій і творчо й відповідально ставиться до своєї діяльності. Особливу увагу в статті приділено обґрунтуванню найбільш вдалої, на думку автора, моделі тьюторської діяльності, яка складається з діалектичної єдності таких дій: аналітико-діагностичних, мотиваційно-цілевих, організаційно-методичних, професійно-змістових, контрольно-оцінювальних. Успішному виконанню запропонованих дій сприятиме розроблена автором освітньо-професійна програма підготовки педагогів до різних рівнів тьюторської діяльності: продуктивна реалізація тьюторського проекту вимагає об'єднання зусиль адміністрації ЗВО, науково-педагогічної громадськості щодо визначення нормативно-правового статусу даної категорії педагогічних кадрів, їх фінансового забезпечення на основі виконання ними специфічних функцій та індивідуальної навчально-пізнавальної, розвивально-виховної та науково-дослідної роботи.

Ключові поняття: тьютор, тьюторська діяльність, тьюторське супроводження, тьюторство, модель тьюторської діяльності.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл: 19

Annotation. In the article investigational the issue of tutoring as innovative educationally professional technology, which today is updated in the light of reformative changes which take a place in the system of higher education of Ukraine. In the conditions of technology of integral educational process, growth of motivation for development of innovative methods of transmission, mastering and application of modern knowledges, making of necessary in new age jurisdictions, exactly institution of tutoring will be instrumental in active introduction in practice of higher education of the personality oriented studies, to opening of individually creative potential of future specialists. The analysis of theoretical sources and practices of establishments of higher education is conducted rotined growing interest to organization of activity of tutors as special category of scientifically pedagogical shots, which accompanies educational-cognitive work of students, provides development and realization them of own individual on-line tutorial, trajectory of individual educationally professional development. Effective activity of tutor is impossible without systematic versatile training of him as a teacher-specialist and teacher-methodist, teacher-research worker, teacher-

organizer which is explained on productive implementation of the specific functions and creatively and responsibly behaves to the activity. The special attention in the article is spared the ground of the most successful, in opinion of author, model of tutorial activity which consists of dialectical unity of such actions: analytical and diagnostic, motivational having a special purpose, organizationally methodical, professionally semantic, control-estimating. The educationally professional program of preparation of teachers developed an author will be instrumental in successful implementation of the offered actions to the different levels of tutorial activity: productive realization of tutorial project requires combining effort administration of ZVO, scientifically pedagogical public, in relation to determination of normatively legal status of this category of pedagogical shots, them financial providing on the basis of implementation by them specific functions and individual educational-cognitive, developing-educate and research work.

Key concepts: tutors, tutorial activity, tutorial accompaniment, tutoring, model of tutorial activity.

Formulas: 0; **fig.:** 0, **tabl.:** 0, **bibl.:** 19

Постановка проблеми. У вітчизняному й міжнародному освітньому середовищі в процесі різнобічного його реформування здійснюється активний пошук прогресивних ідей (на підсвідомому й свідомому рівні) для формування новітньої моделі освіти, що відповідатиме вимогам і потребам XXI ст. Безумовно, цей процес – досить складний, суперечливий, тривалий, він потребує об'єднання інтелектуальних зусиль науковців, вчителів-практиків, науково-педагогічної громадськості.

Топ-менеджмент в сфері освіти пов'язує успішність її модернізації з дієвим входженням в Єдиний Європейський освітній простір на принципах Болонського процесу, що за їх переконанням, відкриває нові можливості для вироблення нових підходів до освітньої професійної підготовки студентів, розвитку у них готовності до продуктивної самореалізації в процесі життєдіяльності, безперервної самоосвіти, особистісного й професійного самовдосконалення в умовах нестабільності й перманентної соціально-економічної й суспільно-політичної кризи.

Одним із пріоритетних напрямів для реалізації означених цільових завдань є впровадження в практику вищої школи моделі особистісно-орієнтованого навчання й виховання фахівців, спрямованої на розкриття індивідуального потенціалу кожного студента, розробку на його основі індивідуального плану відбору та засвоєння змісту освіти й навчання, визначення темпу й спрямованості його професійно-особистісного становлення.

Індивідуалізація навчального процесу в Європейських університетах здійснюється завдяки інституції тьюторів, що склалася в

процесі її еволюційного розвитку й зазнала об'єктивних змін в розумінні їх сутності, місії, завдань і змістового наповнення тьюторської діяльності в ході організацій навчальної діяльності студентів. Кожен європейський університет має свій унікальний досвід реалізації тьюторської технології, свої традиції та пріоритети, які заслуговують на її творчо-критичний аналіз для визначення базових ідей тьюторства як цілісної системи, принципів та механізмів його впровадження в практику української вищої школи з врахуванням досягнень і прорахунків вітчизняної практики кураторства та наставництва.

В той же час практика свідчить, що існують серйозні проблеми щодо активного впровадження тьюторського супроводження навчально-пізнавальної діяльності студентів в освітній процес українських вишів. Вони пов'язані з невизначеністю їх правового статусу, фінансового і кадрового забезпечення, існуванням альтернативних підходів до розуміння сутності понять «тьютор», «тьюторство», «тьюторська діяльність», відсутністю в зв'язку з цим програм підготовки та підвищення кваліфікації цієї категорії педагогічних кадрів, особливо для потреб освітньо-професійних напрямів в сферах «Економіки», «Менеджменту», «Логістики», «Правознавства».

Крім цього, складність в розвитку тьюторської практики в різних типах ЗВО викликана певними протиріччями між:

- запитом активного впровадження технології тьюторства й недостатньою розробленістю її науково-методологічних засад, науково-методичних і навчально-

методичних установок практичного застосування;

- заявленою потребою в формуванні кадрового потенціалу тьюторів й відсутністю чіткого формулювання нормативно-правових вимог до їх відбору, діяльності, визначення цілей, завдань, функцій, принципів і методів продуктивного супроводження ними індивідуальної навчально-пізнавальної роботи студентів в ході освітнього процесу;

- збільшенням об'єму самостійної роботи студентів в позааудиторний час, наявними об'єктивними й суб'єктивними труднощами в її організації й навчально-методичною неготовністю призначених тьюторів до постійних соціально-педагогічних контактів з кожним студентом й надання йому конкретної допомоги щодо засвоєння навчального матеріалу, розробки індивідуальної траєкторії його освітньо-професійного становлення й самовдосконалення

Слід зазначити, що розв'язання означених суперечностей – це досить тривалий і складний процес. Він потребує зацікавленого й цілеспрямованого об'єднання зусиль освітянсько-управлінських і науково-педагогічних працівників, продуктивного використання фінансових, інформаційних, інтелектуальних, науково-методичних та матеріально-технічних ресурсів для вироблення довгострокової стратегії цілісного освітнього процесу в закладах вищої освіти, обґрунтування перспективної моделі нових поколінь фахівців, здатних до творчо-перетворювальної діяльності протягом ХХІ ст. Лише за такої умови можливе ефективне застосування тьюторської практики, яка набуває нових сутнісних характеристик та функцій, які мають відповідати викликам нової концепції соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження різних аспектів реформування вищої освіти розкриваються в працях вітчизняних вчених В.П. Андрущенка, Т.І. Артемчука,

М.З. Згуровського, В.І. Кременя, та ін. Аналізом активного входження системи вищої освіти в Європейський освітній простір на принципах Болонського процесу займаються вчені В.Г. Алькема, Р.В. Гребінко, Н.М. Дем'яненко, В.С. Журавський та ін.

Інноваційні проекти щодо реформування вишів за принципами Болонської декларації розробляють і впроваджують в навчальний процес науковці В.Г. Алькема, Н.М. Дем'яненко, Т.В. Добко, С.М. Квіт, Н.М. Ушакова та ін.

Науково-теоретичні основи тьюторства, особливості впровадження практики тьюторів в освітній процес ЗВО висвітлюються в роботах дослідників Н.М. Анікіної, А.М. Бойко, Н.М. Дем'яненко, І.П. Кравченко, Т.О. Лукіної та ін. Особливий інтерес для нас представляють науково-педагогічні розробки зарубіжних авторів З.Ш. Атаян, Ю.Л. Деражне, М.Ю. Жиліної, Т.М. Ковальнової, Є.Б. Колосової, Є.І. Попової, Н.В. Рибалкіної, П.Г. Щедровицького, С.А. Щеннікова та ін. Важливими для тьюторського руху в освітніх закладах є дослідження західноєвропейських науковців таких як К. Барроуз, А. Белл, М. Девольєрі, Л. Дейві, Г. Кавелті, Дж. Міллер та ін.

Найбільш цікавими й перспективними, на нашу думку, є результати дослідження Н.М. Дерев'янка, А.М. Бойко та ін., спрямовані на розкриття історичних і методологічних аспектів розвитку тьюторського руху, способів його адаптації до потреб і специфіки вітчизняних педагогічних закладів, обґрунтування цільових установок, змісту, технології тьюторського супроводження навчально-пізнавальної роботи майбутніх педагогів.

Особливої підтримки заслуговує розроблена кафедрою психології та педагогіки вищої школи НПУ ім. М.П. Драгоманова магістерська програма підготовки викладача-тьютора для педагогічних закладів освіти в т.ч. програми організації в рамках контекстно-компетентнісного навчання елективних

курсів для включення майбутніх тьюторів в реальну практичну діяльність по оволодінню досвідом тьюторського супроводження підопічних студентів, способами вивчення їх індивідуальних особливостей й побудови продуктивної траєкторії особистісного й професійного розвитку кожного з них.

Незважаючи на певні здобутки в дослідженні означеної проблеми, продовжує зростати інтерес до діяльності тьюторів.

Саме поняття тьютор походить від англійського tutor, що означає: домашній вчитель, репетитор, керівник групи студентів (англійські університети), молодший викладач (американські університети).

Проведене дослідження дає підстави для твердження, що тьютор – це породження англійської системи освіти, спрямованої на формування унікального штучного продукту – фахівця для середньовічної Англії, а в подальшому – джентльмена: освіченого, інтелектуально й фізично розвиненого, вольового, що прагне й вміє досягати поставлених цілей, перемагати своїх суперників і ворогів. Для цього студенти, що мали різний рівень підготовки до навчання й виховання в Оксфордському університеті, відчували нагальну потребу в помічнику, пораднику, наставнику, який мав допомагати їм розробити індивідуальну програму елітарно-освітнього становлення й самовдосконалення, розвитку у них впевненості в своїх можливостях і перспективах.

Багатозначність поняття тьютор, його еволюція в процесі історичного розвитку та адаптації до різних освітянських культур зумовили виникнення різних підходів до визначення його педагогічної сутності, призначення, цільових установок та функцій.

Так, дослідники Т.М. Ковальова, Н.В. Рибалкіна та ін. розуміють сутність тьютора як педагога, що супроводжує навчально-пізнавальну діяльність того, хто навчається, забезпечує розробку й реалізацію ним власної індивідуальної

освітньої програми, траєкторію індивідуального становлення й розвитку [13].

Інший автор, Ю.Л. Деранже, розглядає тьютора як педагога, що виконує функції викладача, консультанта, методиста й наставника, який в умовах організації дистанційного навчання виступає «найважливішим системоутворювальним компонентом» для забезпечення якості освітньо-професійної підготовки кожного студента в залежності від його мотивації, індивідуальних можливостей і перспектив [3].

За переконанням Н.М. Дем'яненко, тьютор педагогічної освіти – це суб'єкт, що супроводжує освітньо-професійний розвиток студентів, несе відповідальність не лише за рівень їх знань, а й за формування самобутньої особистості майбутнього Вчителя, його педагогічної компетентності й соціально-психологічної зрілості. Саме тьютор, як суб'єкт, активний, цілеспрямований, відповідальний організатор освітньо-професійної підготовки студентів педагогічних вишів виступає для них прикладом відданості своєму покликанню, допомагає кожному із них виявити власний індивідуальний потенціал, визначити траєкторію саморозвитку, як суб'єкта власної життєдіяльності, шляхи й способи успішної особистісно-педагогічної самореалізації й самовдосконалення як під час навчання, так і под час шкільної практики [4,5,6].

Отже, викладене вище, дозволяє нам сформулювати поняття тьютор закладу вищої освіти як професійного педагога, фахівця в своїй сфері діяльності, що здатний як суб'єкт цілісного освітнього процесу організувати продуктивну суб'єкт-суб'єктну взаємодію з тьюторантом, спрямовану на об'єктивне розкриття його особистісного потенціалу, розвиток його суб'єктності, мобільності, творчої активності й відповідальності за власну освітньо-професійну підготовку й самореалізацію в соціально-культурному й професійно-діловому середовищі.

Вважається, що тьютор може виступати посередником, консультантом, викладачем, методистом, координатором в залежності від рівня освітньо-професійної діяльності, компетентнісної готовності до виконання цілей, завдань і функцій, передбачених його обов'язками. І тут особливу увагу відіграє сама особистість тьютора, його мотиваційний вибір: прагнення до добровільної участі в тьюторському русі заради студентів, надання допомоги кожному з тьюторантів пізнати себе, усвідомити власні інтереси й потреби, знайти своє місце в навколишньому соціумі; зацікавленість в отриманні додаткової компетенції, спрямованої на вдосконалення власної науково-педагогічної майстерності, досвіду міжособистісної взаємодії з тими, хто навчається в умовах індивідуалізації, відкритості й мобільності освітнього процесу [7, 8, 14].

Проте проведений аналіз показав, що освітянська наука й практика недостатньо уваги приділяє проблемі розвитку тьюторського руху в Україні, організацій тьюторської діяльності як цілісної системи, яка потребує подальшої розробки з опорою на вітчизняний досвід.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутнісних основ тьюторської діяльності, обґрунтування її моделі, специфіки її впровадження в освітній процес вітчизняних закладів вищої освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз показує, що сучасна педагогічна наука й практика виділяє такі рівні діяльності тьюторів:

- *тьютор першого рівня* супроводжує студентів як посередник, консультант, асистент. Їх зусилля зосереджуються на виявленні особистісних інтересів, мотивів, здібностей і можливостей кожного з закріплених за ними студентів й розробці на цій основі індивідуальної програми його професіоналізації й спеціалізації, адаптації до умов освітньо-професійного розвитку майбутнього фахівця;

- *тьютор другого рівня* забезпечує продуктивну взаємодію зі своїм тьюторантом як експерт, аналітик, дослідник, досвідчений (авторитетний) радник, який вмiло створює умови для мобілізації його інтелектуального, професійно-творчого потенціалу, розвитку у нього прагнення до оволодіння необхідною системою знань, вмiнь, компетенцій, новiтніми технологіями, їх ефективного застосування в процесі освітньо-професійної чи науково-педагогічної діяльності;

- *тьютор третього рівня* – це досвідчений топ-менеджер вищого освітнього закладу, який вмiло формулює його освітню політику, спрямовує свої дії на забезпечення якості освітнього процесу, розширює й зміцнює контакти з вітчизняними й зарубіжними освітніми та науковими установами, залучає до цієї роботи найбільш здібних і перспективних тьюторантів, включає їх в реальну діяльність по вивченню інноваційного досвіду освітньо-професійної підготовки фахівців, визначенню оптимальних умов його адаптації до традицій, особливостей та надбань рідного навчального закладу.

Існування різного рівня тьюторів пов'язана з функціонуванням різнорівневої системи освіти, визначенням різних вимог до їх тьюторської діяльності зі студентами. Практика свiдчить, що до інституції тьюторів залучають (на добровільній основі) кращих студентів бакалаврату, магістратури, викладачів-асистентів, котрі в процесі індивідуальної взаємодії з тьюторантами, надають їм конкретну допомогу щодо організації самостійної навчально-пізнавальної роботи, online і offline засвоєння навчального матеріалу, визначення продуктивної траєкторії власної успішності, вимог до контролю й критеріїв об'єктивного оцінювання засвоєного змісту навчання.

Саме активна участь двох перших категорій тьюторів створює найбільш оптимальні умови для їх власної професійно-педагогічної самореалізації й самовдосконалення, накопичення досвіду суб'єкт – суб'єктної взаємодії з різними

категоріями тьюторантів, оволодіння ними основами педагогічної майстерності й творчості, вироблення й розвитку власної особистісної і професійно-педагогічної позиції.

Що стосується третьої категорії тьюторів, то до неї залучаються педагоги, що мають досвід тьюторської, науково-педагогічної, управлінської, а в найкращому випадку й професійно-ділової діяльності, володіють необхідною системою компетенцій, здатністю до творчо-критичного аналізу вітчизняної і міжнародної практики підготовки різного рівня фахівців.

Організоване ними індивідуальне супроводження своїх тьюторантів спрямоване на розробку особистісної стратегії освітньо-професійного становлення, самореалізації й самовдосконалення кожного з них в процесі його включення в активну науково-пізнавальну й науково-дослідну роботу по впровадженню в освітній процес інноваційних технологій, інтерактивних методів, прийомів і засобів навчання, адаптації міжнародного досвіду до умов вітчизняної освітньо-професійної підготовки фахівців.

На основі викладеного вважаємо за доцільне підкреслити, що результативно виконувати функції тьютора може не кожен педагог-фахівець (з економіки, фінансів, менеджменту, правознавства і т.п.), а лише той, хто має різнобічну (навчально-виховну, навчально-методичну, організаційно-методичну, науково-технологічну і т.п.) підготовку й мотивацію до продуктивних контактів і взаємовідносин зі студентами в ході реалізації цільових установок освітнього процесу у вищій школі.

За нашим переконанням ефективний тьютор – це педагог-організатор, всебічно розвинений фахівець, який здатний спрямовувати свою діяльність на:

- системне й глибоке володіння освітньо-професійними знаннями й компетенціями, сутнісними особливостями понять «зміст освіти», «зміст навчання», «зміст навчальної дисципліни»,

закономірностями й принципами їх формування і застосування на практиці, методикою власного професійно-педагогічного самовдосконалення, включення в цей процес своїх студентів;

- якісну розробку індивідуального плану освітньо-професійного становлення тьюторанта, що відповідає його мотивам, інтересам й особистісним особливостям й сприяє виробленню у нього цілісного образу об'єктивного світу, сфери професійної діяльності, розуміння й критичне оцінювання процесів, що відбуваються в професійному середовищі;

- грамотне формулювання цілей, завдань та визначення змісту індивідуальної навчально-пізнавальної роботи з тьюторантами, основних видів занять чи консультацій з ними, механізмів вдосконалення їх навчання, виховання й розвитку;

- професійне застосування інноваційних технологій, традиційних та інтерактивних методів, прийомів і засобів для стимулювання й мотивації навчально-пізнавальних і професійно-ділових інтересів тьюторантів, їх прагнення до вибору власної концепції професійного становлення й зростання;

- вміле використання сучасних інформаційних технологій для постійного поповнення й оновлення наукової інформації, її ув'язки з практикою вирішення професійних завдань, грамотне й проблемне формулювання питань для індивідуального обговорення чи організації дискусії з групою тьюторантів, розвитку у них креативності й творчості мисленнєвої активності.

Слід зазначити, що ефективна діяльність тьютора в сучасній вищій школі неможлива без сформованості у нього соціально-психологічної й соціально-педагогічної компетентності, яка включає в себе здатність вірно визначати:

- індивідуально-особистісні особливості кожного тьюторанта, його навчально-пізнавальні інтереси, мотиваційно-потребнісні устремління, емоційно-вольові прояви, інтелектуально-творчі можливості, що забезпечують

розробку продуктивної індивідуальної програми навчання, виховання й розвитку майбутнього фахівця;

- рівень готовності тьютора самостійно здобувати, критично оцінювати наукову інформацію, формулювати на основі засвоєних знань, наявного досвіду й регулярного спілкування з педагогом власних поглядів, переконань, особистісної й професійно-ділової позиції;

- оптимальні психолого-педагогічні умови, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищенню якості взаємних контактів між тьютором і тьюторантом, довіри між ними щодо бачення індивідуальної траєкторії освітньо-професійного становлення, саморозвитку й самовдосконалення останнього;

- механізми соціально-психологічного впливу тьютора на розвиток у тьюторанта самосвідомості, необхідних особистісно-значущих, морально-етичних, соціально-адаптаційних й професійно-ділових якостей, властивостей, активної життєвої й професійної позиції, впевненості в собі, власних силах і можливостях в процесі реалізації його індивідуального навчального плану.

Зроблений аналіз науково-педагогічних джерел і практики дає підстави для деяких міркувань. Вітчизняна педагогічна громадськість офіційно визнала пріоритет європейської вищої школи, а її освітньо-професійний досвід розглядається нею як незаперечний успіх, всеосяжний здобуток, слідування якому сприяє інноваційному розвитку української системи вищої освіти, її успішній інтеграції в міжнародний освітній простір.

Проте, в процесі організації співробітництва слід пам'ятати, що західна і вітчизняна освітні системи склалися протягом сотень років на різних філософських ідеях, принципах, культурних цінностях і традиціях. І тому існує об'єктивна різниця в трактуванні запозичених понять, в розумінні й оцінці педагогічних явищ і процесів, в яких

здійснюється освітньо-професійна підготовка студентів.

Так, в західноєвропейській педагогічній культурі поняття тьюторська діяльність розглядається як супровідна діяльність тьютора, який консультує, надає допомогу тьюторанту в розробці й засвоєнні індивідуальної навчальної програми.

Вітчизняна наука й практика підходять до трактування означеного поняття більш глибоко й системно. На думку автора тьюторська діяльність – це особливий вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на забезпечення продуктивної взаємодії тьютора з тьюторантом для об'єктивного визначення його індивідуально-особистісних особливостей й розробки на їх основі індивідуальної програми освітньо-професійного розвитку, успішної траєкторії самореалізації й самовдосконалення в процесі життєдіяльності.

В ході проведеного дослідження вдалося виділити модель тьюторської діяльності, яку можна розглядати як цілісну систему, що складається з взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, тобто дій. Як показав аналіз науково-педагогічних джерел, існують різні підходи до визначення основних дій означеної моделі. Вважаємо за доцільне запропонувати модель тьюторської діяльності, яка включає в себе:

1) *аналітико-діагностичні дії*, які передбачають здатність тьютора:

- визначати й враховувати об'єктивні й суб'єктивні умови, в яких функціонує система вищої освіти, нормативно-правові, соціально-економічні, професійно-ділові вимоги до підготовки фахівців різних освітньо-професійних рівнів і спеціалізацій;

- проводити аналіз цілісного освітнього процесу, специфіки його організаційно-методичного, навчально-методичного, науково-методичного й кадрового забезпечення, виявляти можливості для підвищення його якості та оптимізації індивідуальної підготовки фахівців;

- діагностувати рівень освітнього, індивідуально-психологічного, навчально-пізнавального, особистісно-творчого розвитку тьюторантів для розробки найбільш продуктивної програми освітньо-професійного розвитку для кожного з них;

- здійснювати аналіз та корекцію навчально-виховної роботи зі студентами у відповідності до їх індивідуальних особливостей та потреб ринку праці, специфіки педагогічного спілкування й організованої тьютором суб'єкт-суб'єктної взаємодії з тьюторантом.

2) *мотиваційно-цільові дії*, які дозволяють педагогу-тьютору:

- формулювати спільно з тьюторантом цілі, завдання його навчально-пізнавальної роботи (і в аудиторний, і в позааудиторний час) під час учіння, власної самоосвіти, самовиховання й саморозвитку для забезпечення особистісно-фахового становлення й самореалізації в ході життєдіяльності;

- впливати на вибір тьюторантом навчально-пізнавальних, розвивально-виховних і освітньо-професійних мотивів, інтересів, установок, індивідуальної траєкторії його освітньо-професійної підготовки, що відповідають його соціально-психологічним особливостям, особистісним здібностям та устремлінням;

- сприяти формуванню продуктивного освітнього середовища для реалізації цілей, завдань, мотивації навчання, виховання й розвитку кожного студента, створенню ситуації успіху в процесі засвоєння системи знань, оволодіння необхідним досвідом і компетенціями.

3) *організаційно-методичні дії*, що забезпечують здатність тьютора:

- розробляти спільно з тьюторантом план його індивідуальної освітньо-професійної підготовки, який відповідає вимогам освітньо-професійної програми та обраної ним спеціалізації, в тому числі інтересам його особистісно-професійного становлення й самореалізації;

- готувати творчо й відповідально плани різних навчальних занять у

відповідності до індивідуальних особливостей тьюторантів, специфіки та умов цілісного освітнього процесу, розробляти методичні рекомендації щодо засвоєння ними навчального матеріалу, вірної роботи з науково-професійними джерелами, з документами, що розкривають реальну практику діяльності підприємств та установ;

- відбирати систему методів, прийомів та засобів, необхідні інноваційні технології навчання в їх органічній єдності та взаємозв'язку, забезпечувати їх варіювання в залежності від специфіки навчальних предметів, методики їх викладання, досвіду тьюторської діяльності, освітнього й інтелектуального рівня студентів;

- застосовувати інтерактивні методи (метод проектів, «мозковий штурм», кейс-метод, тренінгові заняття й т.ін.), що сприяють активізації навчально-пізнавальних інтересів і мисленнєво-творчої діяльності тьюторантів, накопиченню ними професійно-ділового досвіду, розвитку готовності до творчо-перетворювальної діяльності.

4) *професійно-змістовий елемент передбачає дії* тьютора, спрямовані на реалізацію його здатності:

- формувати зміст освіти й навчання кожного тьюторанта, зміст обраних ними навчальних дисциплін, враховувати їх взаємозв'язок та взаємозалежність у відповідності до вимог нормативних, організаційно-методичних і навчально-методичних документів, концепції особистісно-орієнтованого навчання й виховання студентів, культурно-історичних традицій їх освітньо-професійної підготовки;

- користуватися принципами навчання для доцільного відбору навчальної інформації, науково-теоретичних джерел (підручників, посібників, навчально-методичних комплексів й т.і.), аналітичних матеріалів з досвіду соціально-економічної та професійно-ділової роботи успішних підприємств, фірм й т.п.;

- здійснювати аналіз об'єктивних та суб'єктивних факторів, що визначають зміст навчального матеріалу: потреби суспільства в фахівцях, рівнях їх освітньо-професійної підготовки; стратегії розвитку освіти; особистісних особливостях педагогів-тьюторів (їх компетентності, професіоналізму, науково-методологічної й професійно-педагогічної позиції і т.ін.); індивідуально-психологічних особливостей тьюторантів (освітній рівень, інтелектуальні та професійно-ділові здібності, науково-пізнавальні інтереси й т.ін.), реальні умови цілісного освітнього процесу в ЗВО (цінності, традиції, досвід).

5) *контрольно-оцінювальні дії*, що демонструють здатність тьютора:

- здійснювати об'єктивну перевірку готовності тьюторантів сприймати, засвоювати й відтворювати науково-теоретичні знання, виявляти рівень володіння ними навчально-пізнавальними й професійно-діловими вміннями, системою компетенцій, необхідних для їх професійного становлення й самореалізації в умовах змін, притаманних новому століттю;

- створювати можливості для забезпечення індивідуального підходу до контролю та оцінювання результатів навчання, виховання й розвитку тьюторантів, визначення труднощів під час сприйняття й засвоєння ними навчального матеріалу, пошуку способів їх подолання та досягнення успіхів в ході реалізації цілей та завдань навчально-пізнавальної роботи;

- проводити планомірний, регулярний й об'єктивний контроль та оцінювання на основі конкретних і зрозумілих тьюторанту критеріїв реального рівня володіння цим навчальним матеріалом, застосування фундаментальних знань для аналізу процесів та явищ в професійно-діловому середовищі й вироблення оптимальних рішень, визначення способів їх успішної реалізації для вдосконалення практики професійної діяльності.

Запропонована модель найбільш повно розкриває сутнісні основи тьюторської

діяльності, визначає спрямованість підготовки тьюторів до продуктивної взаємодії з тьюторантами в ході цілісного освітнього процесу.

Практична реалізація цієї моделі тьюторської діяльності в навчально-виховний процес вітчизняних вишів потребує спеціальної, всебічної підготовки тих педагогів, хто мотивований на виконання специфічних функцій тьютора. Як показує досвід НПУ ім. М.П. Драгоманова, найбільш ефективно організація навчання тьюторів може здійснюватися в магістратурі в рамках програм «Тьюторська діяльність», «Тьюторство як інноваційна освітньо-професійна технологія».

В процесі підготовки магістрантів до продуктивної тьюторської діяльності доречно включити в ОПП вивчення таких циклів дисциплін:

- *соціально-психологічних* (для розуміння тьютором специфіки розвитку особистості, виявлення індивідуальних особливостей студентів, механізмів забезпечення впливу на їх вдосконалення, урізноманітнення їх мотивів, інтересів, установок та спрямувань в ході навчально-пізнавальної діяльності, забезпечення продуктивних контактів та взаємодії з кожним тьюторантом);

- *соціально-педагогічних* (усвідомлення суспільної потреби в кваліфікаційних характеристиках фахівців в XXI ст., формування їх моделі, оволодіння сучасними технологіями, методиками освітньо-професійного навчання студентів, їх всебічної підготовки до успішної соціалізації й самореалізації в період нестабільності й пошуку нових ідей і смислів соціально-економічного, суспільно-політичного й культурно-освітнього розвитку; розуміння сутності й перспектив вдосконалення цілісного освітнього процесу, вимог до його суб'єктів, готовність діяти цілеспрямовано, відповідально й творчо для забезпечення ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії в ході навчання, виховання й розвитку майбутніх поколінь висококваліфікованих кадрів);

- *дидактичних* (розуміння й практичне застосування законів, закономірностей і принципів навчального процесу, володіння методикою викладання навчальних дисциплін, проведення різних видів занять, специфікою відбору найбільш доцільних методів, прийомів та засобів навчання, засвоєння й вдосконалення інноваційних технологій для підвищення якості індивідуально-групової роботи зі студентами, формуванню у них готовності до постійної самоосвіти, самовиховання й саморозвитку під час навчання й подальшої життєдіяльності);

- *професійно-орієнтованих* дисциплін (розуміння навколишнього світу, образу професійної діяльності як перманентної цілісної системи, що потребує постійного аналізу й корекції, застосування системного підходу до формування індивідуального плану навчання для тьюторантів на основі дотримання єдності фундаментальної та прикладної спрямованості їх освітньо-професійної підготовки, сприяння розвитку у них системи компетенцій, необхідних для продуктивного виконання ними професійно-ділових функцій, оволодіння новими науково-прикладними знаннями, передовими технологіями, способами їх оптимізації у відповідності до змін, вимог та потреб нового соціально-економічного середовища, визначальні характеристики якого, за твердженням фахівців, почнуть проявлятися впродовж 2020-2030 р.р.).

Засвоєння названих дисциплін сприятиме всебічній підготовці педагогів до продуктивної тьюторської діяльності, формуванню у них готовності до критично-творчого аналізу практики освітньо-професійного становлення студентів, виявлення нових тенденцій й розробки на їх вимоги інноваційних технологій навчання, виховання й розвитку фахівців, які мають жити й працювати в XXI ст.

Висновки. Слід зазначити, що тьюторанство як інноваційна освітня технологія, тьюторська діяльність як

особливий соціально-педагогічний механізм індивідуалізації навчально-пізнавальної роботи студентів, затребувані практикою закладів вищої освіти. В умовах змін, що відбуваються в вітчизняній системі освіти, саме цілеспрямована, спеціально організована, педагогічно обумовлена діяльність тьютора виступає тією визначальною основою, що сприятиме модернізації цілісного освітнього процесу, підвищенню якості й прикладної доцільності освітньо-професійної підготовки фахівців для різних сфер новітньої господарсько-комерційної діяльності.

Для успішної реалізації тьюторного проекту необхідно обґрунтувати нормативно-правовий статус тьютора як педагога-організатора індивідуального супроводження освітньо-професійного й особистісного становлення тьюторантів; визначити нормативно-правове, організаційно-методичне й науково-методичне забезпечення тьюторства як освітньої інноваційної технології, тьюторської діяльності як специфічної соціально-педагогічної діяльності, що сприяє індивідуалізації навчально-пізнавальної роботи зі студентами, розмежуванню її цільових установок, функцій та змісту з науково-педагогічною діяльністю викладачів; об'єднати зусилля науковців, педагогів-практиків, громадських об'єднань щодо внесення посади тьютора в Класифікацію професій України; розробити вимоги до організації індивідуально-групової навчально-пізнавальної роботи тьютора та критерії оцінювання її результативності.

Література:

1. Бойко А. М. Індивідуальні тьюторські завдання для самостійної роботи студентів II – V курсів (інтегрований курс теорії та історії педагогіки) : навчальний посібник. Київ : Полтава, 2010. 400 с.
2. Гордон Э. Столетия тьюторства : учебное пособие. Ижевск, 2008. 321 с.
3. Деражне Ю. Л. Тьютор в открытом обучении : учеб.-метод. пособ. Москва : ДФГСЗН Моск. обл.-ти, 1998. 58 с.
4. Дем'яненко Н. М. Історичні витоки і сучасна модифікація тьюторства у вищій школі України. *Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи:*

методо- логія, теорія, технології". 2007. №2 (дод. 1). Т. 1– С. 30-33.

5. Дем'яненко Н. М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії для вищої школи України. *Пед. науки*. 2007. Вип. 3.

6. Дем'яненко Н. М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма : навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017. Ч. II. С. 160–179.

7. Дем'яненко Н. М. Тьюторство – технологія супроводу особистісно-професійного розвитку студентів. *Історико-педагогічні студії: наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2008. Вип. 2. С. 106–116.

8. Дем'яненко Н. М. Тьюторські технології у вищій школі України. *Постметодика*. 2007. № 6 (77). С. 15–18.

9. Дем'яненко Н. М. Тьюторство у вищій школі: від концептуального обґрунтування до впровадження. *Освіта*. 2016. № 13–14 (5708-5709). С. 6.

10. Жижина И. В. Организация работы тьютора в системе дополнительного профессионального образования. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 6.

11. Жилина М. Ю. Образовательное событие: варианты прочтения. *Организация тьюторского сопровождения в образовательном учреждении: содержание, нормирование и стандартизация деятельности тьютора*, 2009. С. 47–51.

12. Жовтоніжко І. М., Бабакішієва Є. Н. Деякі відмінності використання тьюторської діяльності в системі дистанційної освіти. *Педагогіка: традиції та інновації*. 2017. С. 159–163.

13. Ковалева Т. М. Новые задачи тьюторской практики: от потенциала к ресурсу. *Тьюторские практики. Сопровождение индивидуальных образовательных программ*. 2009. С. 18–28.

14. Ковалева Т. М. О деятельности тьютора в современном образовательном учреждении. *Организация тьюторского сопровождения в образовательном учреждении: содержание, нормирование и стандартизация деятельности тьютора* : материалы науч.-метод. семинара. Москва, 2009. С. 23–27.

15. Колосова Е. Б. Тьютор как новая педагогическая позиция : монография. Москва, 2008. 243 с.

16. Осадча К. Сучасні моделі підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2018. Вип. 1. С. 207-214.

17. Попова (Смолик) С. Ю. Тьютор и его компетенции в системе высшего профессионального образования. *Тьюторские практики: от философии до технологи* : материалы Межрегион. науч.-практ. конф. Волгоград, 2010. С. 41-48.

18. Челнокова Е. А. Тьюторская деятельность педагога в условиях профильного обучения : автореферат диссертации кандидата

педагогических наук : 13.00.01 / Нижний Новгород, 2010. 184 с.

19. Щедровицкий П. Г. Об исследовательской программе тьюторства. *Школа и открытое образование* : сб. науч. трудов по материалам Всерос. науч.-практ. тьюторской конф. Москва; Томск, 1999. С. 12–20.

References:

1. Boiko, A. M. (2010), *Indyvidualni tiutorski zavdannia dlia samostiinoi roboty studentiv II – V kursiv (intehrovanyi kurs teorii ta istorii pedahohiky)* [Individual tutoring tasks for independent work of students of II - V courses (integrated course of theory and history of pedagogy)], Poltava, Kyiv, Ukraine, 400 p.

2. Hordon, E. (2008), *Stoletyia tiutorstva* [Centuries of tutoring], Izhevsk, Russia, 321 p.

3. Derazhne, Yu. L. (1998), *Tiutor v otkritom obuchenyy* [Tutor in open learning], DFHSZN Mosk. obl.-ty, Moscow, Russia, 58 p.

4. Demianenko, N. M. (2007), “Historical origins and modern modification of tutoring in higher education in Ukraine”, *Tematychnyi vypusk "Pedahohika vyshchoi shkoly: metodo- lohiiia, teoriia, tekhnolohii"*, №2 (дод. 1), part. 1. Pp. 30-33.

5. Demianenko, N. M. (2007), “Tutoring system: actualization of the retro experience of Great Britain for higher education in Ukraine”, *Pedahohichni nauky*, vol. 3.

6. Demianenko, N. M. (2017), *Tiutorstvo i tiutorska tekhnolohiia: navchalna prohrama* [Tutoring and tutoring technology: curriculum], Kyiv, Ukraine, part II, pp. 160-179.

7. Demianenko, N. M. (2008), “Tutoring - a technology to support the personal and professional development of students”, *Istoryko-pedahohichni studii: nauk. chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, №2, pp. 106-116.

8. Demianenko, N. M. (2007), “Tutoring technologies in higher education in Ukraine”, *Postmetodyka*, № 6 (77), pp. 15-18.

9. Demianenko, N. M. (2016), “Tutoring in higher education: from conceptual justification to implementation”, *Osvita*, № 13–14 (5708-5709), p. 6.

10. Zhyzhyna, I. V. (2014), “Organization of the tutor's work in the system of additional professional education”, *Sovremennye problemy nauky y obrazovaniya*, № 6.

11. Zhylyna, M. Yu. (2009), “Educational event: reading options”, *Orhanyzatsyia tiutorskoho soprovozhdeniya v obrazovatelnom uchrezhdenyy: soderzhanye, normyrovanye y standartyzatsyia deiatelnosti tiutora*, pp. 47-51.

12. Zhovtonizhko, I. M. and Babakishieva, Ye. N. (2017), “Some differences in the use of tutoring in the distance education system”, *Pedahohika: tradytsii ta innovatsii*, p. 159-163.

13. Kovaleva, T. M. (2009), “New tasks of tutoring practice: from potential to resource”, *Tiutorskye praktyky*”, *Soprovozhdenye yndyvydualnykh obrazovatelnykh programm*, p. 18–28.

14. Kovaleva, T. M. (2009), "About the activities of a tutor in a modern educational institution", *Orhanyzatsyia tiutorskoho soprovozhdenyia v obrazovatelnom uchrezhdeny: soderzhanye, normyrovanye y standartyzatsyia deiatelnosti tiutora* [Organization of tutor support in an educational institution: content, rationing and standardization of tutor activities], materyali nauch.-metod. cemyara [materials scientific method. seminar], Moscow, Russia, pp. 23-27.

15. Kolosova, E. B. (2008), *Tiutor kak novaia pedahohycheskaia pozytsyia* [Tutor as a new pedagogical position], Moscow, Russia, 243 p.

16. Osadcha, K. (2018), "Modern models of teacher training for tutoring", *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny*, №1, pp. 207-214.

17. Popova (Smolyk), S. Yu. (2010), "Tutor and its competencies in the system of higher professional education", *Tiutorskye praktyky: ot fylosofyy do*

tekhnolohy [Tutoring practices: from philosophy to technology], materyali Mezhrehyon. nauch.-prakt. konf [materials Interregion. scientific-practical conf.], Volhohrad, Russia, p.41-48.

18. Chelnokova, E. A. (2010), "Tutoring activity of the teacher in the conditions of profile training", PhD. Thesis, pedagogical sciences, 184 p.

19. Shchedrovytskyi, P. H. (1999), "About the tutoring research program", *Shkola y otkritoe obrazovanye* [School and open education], sb. nauch. trudov po materyalam vseros. nauch.-prakt. tiutorskoi konf. [Sat scientific works on materials Vseros. scientific-practical tutoring conference], Moscow-Tomsk, Russia, pp. 12-20.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2020 р.